

עלון שבועי מבית 'בני אמונים' וכל מאמיניהם

חג הסוכות

בנתיבות אמונים מעמקה של הפרשה בעניני אמן ותפלה

חג הסוכות כהמשך לימים הנוראים

הנלמד ממצות סכה, הוא שרש וענף לכל המצוות, כפי שהתבאר שכשמיסר האדם בעראיתו בעולם הזה, יקל עליו יותר להשקיע בטפוח עולמו הרוחני בהרבותו לעסק בתורה ובקיום מצוותיה, ולא יכלה זמנו בקנין קנינים גשמיים בעולם עראי וחולף (דברי משה' דרוש כז).

סכות כנגד יעקב

כתב ה'טור' (א"ח תיז): "ושמעתי מאחי הרב יהודה... שהמועדים נחנקו כנגד האבות: פסח כנגד אברהם... שבועות כנגד יצחק... סכות כנגד יעקב, כדכתיב (בראשית לג יז): 'ולמקנהו עשה סכת'".

תמה על דבריו החיד"א: הלא אותן סכות שעליהן דבר הכתוב לא שמשו אלא כמכלאות לצאנו של יעקב, ואדרבה, על יעקב עצמו נאמר באותו פסוק (שם): "ויבן לו בית"? ולמקנהו עשה סכת?

ובאר שבדאי אין לפרש את הפסוק כפשוטו שיעקב בנה לעצמו בית בעולם הזה, שהרי העידה עליו התורה שהיה מנעויו "איש תם יושב אהלים" (בראשית כה כז). אלא יש לפרש: "ויבן לו בית" - יעקב בנה לעצמו בית בעולם הבא, "ולמקנהו עשה סכת" - לכל חניניו בעולם הזה עשה דירת עראי. לפיכך מובן מפני מה תקנו את חג הסכות על שמו.

זמן שמחתנו

הגאון רבי שמואל אהרן יודלביץ' (מעיל שמואל פר' ראה) עמד על התמיהה הפשוטה: מדוע מכנה חג הסכות זמן שמחתנו, הלא מתאים היה יותר לקרוא לסכות זמן גלותנו ולחג המצות זמן שמחתנו, כי בחג הסכות אנו גולים מדירת קבע לדירת עראי, ואלו בחג המצות אנו מסבים כבני חורין?

באר רבי שמואל אהרן: אדרבה, היא הנותנת! כל השנה כלה שטוף האדם בחיי הכל ורעות רוח, חיים של 'יש לו מנה' - רוצה מאתים, ונמצא שתמיד הוא רדוף ולעולם לא בא על ספוקו. לכן תקנו לנו הקדוש ברוך הוא ברחמיז את חג הסכות שמשמש מעין 'אי של שפיות' בתוך ים הרדיפה אחר התאוות. בחג זה אנו יוצאים מדירת הקבע, מתנתקים מהגשמיים ומתקנים אף ורק באהבת ה' ובדבקותו - היש לה חרות ושמחה גדולה מאז?

סכה במקום גלות

מענין לענין באותו ענין, נסים מאמרנו בטעם נוסף לסמיכותו של חג הסכות ליום הכפורים; אמרו חז"ל בילקוט שמעוני (אמור תרגום): "אמר רבי אליעזר בר מרס: למה אנו עושים סכה אחר יום הכפורים? אמה מוצא בראש השנה יושב הקדוש ברוך הוא בדיון על באי העולם, וביום הכפורים הוא חותם את הדיון: שטא יצא דיון של ישראל לגלות? ועל ידי כן עושים סכה וגולים מביתיהן לסכה, והקדוש ברוך הוא מעלה עליהן כאלו גלו לבבל, שנאמר (מלכה ד'): 'חולי וגויי בית ציון פיולדה כי עמה תצאי מקריה ושכנת בשדה ובאת עד בכל שם תנצלי שם יגאלך ה' מפך איבך'".

ויהי רצון שנוקה בחג סכות זה לחרות אמתית ונצחית, נצא מדירת עראי לדירת קבע כבני בית המקדש במהרה בימינו. אמן.

הימים הנוראים חלפו עלינו זה מכבר והותירו חותם של זכה על נפשנו. לעומדים מן הצד נדמה כאלו עומדים אנו כעת לקראת תקופה של 'רידה' מפסגות הרוממות שאליו הגענו בימים הקדושים. שכן הישר מיום הכפורים שבו הפכנו למלאכים, הגנו יורדים להתרוצצות ברחובות ובשוקים ולעבודת פנים מפרכת בבגית הסכה ובהכנת תבשילי החג.

אף לא. מעיון בספרי הקדמונים נראה כי ההפך הוא הנכון; ימי חדש תשרי כמוהם כסלם המעפיל מעלה מעלה דרגה אחר דרגה, עד לפסגה הגבוהה ביותר שהיא יום שמחת תורה (שיחות הגר"ש פינקוס תשרי עמ' מא).

לבאר הענין נדרש מן ה'חתם סופר' בספרו 'תורת משה' (פר' אמור) לאור תמיהה העולה למקרא הפסוק בפרשתנו שבו מזכירה התורה את חג הסכות (כג דל): "בחמשה עשר יום לחודש השביעי הזה חג הסכות" - מדוע נקטה התורה בלשון 'לחודש השביעי הזה' במקום לכתב 'לחודש השביעי' ללא תוספת המלה 'הזה'?

ובאר: במלה זו רמזה לנו התורה כי חג הסכות הנו המשך ישיר לימי הדין המזכרים אף הם בפרשה זו ונקלים בחודש 'הזה', שכן עקר ענין השמחה שבו היא שמחת הקדוש ברוך הוא על שזכו בניו להשתתף בדיון בימים הנוראים שעברו עליהם בחודש תשרי.

סכת ארעי - סמל לארעיות האדם בעולם

בספרו 'שומחת הרגל' (לפוד א' לחג הסכות) כותב החיד"א שתכלית מצות הסכה היא להעמיד את התשובה שבה התחלנו בעשרת ימי תשובה, שכן רק ביציאתו לדירת ארעי מפנים האדם עד כמה מושבו בעולם הוא זמני ולא קבוע, ולפיכך כמה חשוב שישקיע בקנינים רוחניים ולא ישוב עוד לכסלה.

ואמר על כך הרב"ק רבי דוד מטאלא: הנה הורנו חז"ל לגבי חג הסכות (סכה ב א): "צא מדירת קבע ושב בדירת ארעי", ואפשר לומר בדרך רמז כי כונתם שנוציא מדעתנו את הטעות שהשתרשה בקרבנו שהעולם הזה הוא כדירת קבע, נבין כי אין הוא אלא כדירת עראי ומתוך כך נשקיע יותר ברוחניות (קצת דוד' עמ' כ).

וב'ערוך דבש' (ח"א דרוש ו) הוסיף רבנו יהונתן איבשיץ בדרך דרש, שלפיכך נפסק בשו"ע (א"ח תרלא ג) שראוי לסכה את הסכה באופן שיראו הכוכבים דרך הסכה, כי כשיגיע האדם מכח מצות הסכה להכרה בארעיותו בעולם, יוכל לשאת עינו למדום ומתוך כך להכיר מיהו המנהיג והמכונן את הכל.

עוד הוסיף שם, כי לזאת כון בלעם באמרו (במדבר כד ה): "מה טבו אהליך יעקב" - מה טוב להם לישראל בעת שזוכרים הם כי העולם הזה הוא ארעי כאהל.

וכך גם נרמז בכתוב (נחמד כג מב): "בסכת תשבו שבעת ימים" - פשוטי ישראל יוצאים מדירת עראי לשבעת ימים בלבד, אולם "כל האזרח בישראל יושבו בסכת" - הצדיקים והמיוחדים שבישראל [ההולכים בדרך אברהם אבינו המכנה 'אזרחי'] כל ימיהם הם בבחינת סכות, מתוך שהם יודעים ומכירים בעראיות חיייהם בעולם הזה.

ובזאת באר הגאון רבי משה פינשטיין את לשון הפסוק (יוצרת לשחית ב' דסכות): "כל תהי מצות סוכה בעיניך מלה, כי כנגד כל מצות דת חוקותיה שקולה", שכן היסוד האמור

"תעשה אמונים שופכים לה לב פמים" "סכה" בגימטריה 'אמן'

כי ענינם של מצות סכה ושל מצות ענית אמן אחד הוא: לחזק ולבסס בלבנו את האמונה בה' יתברך אשר השגחתו סוככת עלינו תמיד. (חסד לאברהם' מ'אדומסק' לסכות)

יהודי יקר!

בחג הסכות, עת יוצאים אנו מדירת קבע לדירת עראי לחסות בצל האמונה, הבה נתחזק באמירת ברכות השחר בכונה ובענית אמן אחריהן נראוי ובכך נזכה שיצפינו ה' בסכתו ויצילנו מכל צרה וצוקה. אמן.

פניני אמונים באורים לסדר הושענות

הושע ב"א

"הושע נא"

כתב הרה"ק רבי צבי אלימלך מדינוב: "מה שאנחנו מתפללים בימים האלו בלשון 'הושענא', וכן קוראים ליום גמר החתימה 'יום הושענא רבה'; נראה לי שהפנה היא: 'הושע נא' הינו תושע לנו לקבל צעקתנו בנ"א ימים שמראש חדש אלול עד היום ההוא, וגם כן 'הושע נא', תושע לנו ביום ה' - יום גמר החתימה ומסירת הפתקים, לטובה ולרחמים ולחיים ולשלום ולגאולה שלמה לישראל. אמן."

בני יששכר חדש תשרי מאמר יב

אשרי העומדים על סודך

"הושע נא למען סודך"

פרש הרה"ק רבי יעקב דוד ויינשטיין מרדומסק: "סוד' הינו התורה שבעל פה, שהיא בבחינת 'סוד ה' ליראי', פיון שרק ישראל הם היודעים עליה ומאמינים בה. ובזכות סוד זה נזכה ונציל."

כדי שלא יפסלו התפלין

"הושע נא למען פאךך"

בגמרא (ברכות יא א) נאמר כי בתפלין של הקדוש ברוך הוא כתובים פסוקים המזכירים בשבחם של ישראל כגון: "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ" (שמואל ב ז כב) ועוד; ואמר הרה"ק מרדכי זצ"ל דרך צחות, כי לזאת מכונים אנו בקשט "הושע נא למען פאךך", שימחל הקדוש ברוך הוא לעונותינו וישיענו, שהרי ב'פאךך' - [אלו התפלין] (ברכות יא א) כתוב: "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ", ואם חלילה יעמדו ישראל בחטאים, שבהם אלו יתבררו כטעות, והתפלין יהיו חלילה פסולות...

רבי יהודה לוי קוטנים

המעלה הנחשבת ביותר

"הושע נא ההרונה עליך... ונחשבת כצאן טהור"

באר הרה"ק רבי שמואל מסלונים: מעלת היתרה של ישראל אינה מתבטאת רק בעצם העובדה שהם מוכנים למסור נפשם למען קדושת שמו ויתברך פאךך לשבח, אלא על כך שמשירות הנפש 'נחשבת' אצלם - הם אינם עושים זאת רק משום שאין ברירה אחרת, אלא נותנים לכך חשיבות ראשונה במעלה, כדברי רבי עקיבא בתלמידיו בשעה ששקרו את בשרו במסירות של ברזל (ברכות סא ב): "כל מי הייתי מצטער על פסוק זה 'כל נפש' אפלו נוטל את נשמתו, אמרת: 'מתי יבא לידי ואקיימו'."

ברכת אברהם חננה

צדיקים נדמה להם כהר

"הושע נא והר יראה"

בגמרא (סנהדרין כג ב) אמרו שלעתידי לבא עתיד הקדוש ברוך הוא לשחט את היצר הרע בפני באי עולם, ויצדיקים ידמה הוא כהר גבה עד שלא יבינו כיצד הצליחו לנצח.

לפי זה נבין את אשר מבקשים אנו כאן מרבונו של עולם: שצליח להפיר בתענוגי היצר ולכבושו, אף שפדי למענו מעבודת ה' נדמה הוא לנו פעמים רבות כהר שאין דרך לנצחו. דברי יחזקאל שרנא מוה"ר תשס"ט

הצדיקים סובלים בעולם הזה

"הושע נא סובלת סבלך"

באר הרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ: במציאות הקשה השוררת בגלות, הדברים בתורה ובמצוות שרונים בצער ובסבל, לעמת אלו שפרקו מעליהם על אשר נראה כי נהנים הם עד מאוד משוב העולם הזה.

וזאת כונתנו באמרנו: "הושע נא סובלת סבלך" - הושע נא את עמך ישראל שטשו שכמם לסבל את מלא תורתם ומצוותיהם על אף שהדבר גורם להם לסבל ורציפות מצד רשעי עמנו אמות העולם.

ד"ר ק"ש לקוטנים להור"ר

גוג ומגוג

"הושע נא שלש שעות"

העיד הגאון רבי זרח ברורמן מפי המהר"ל דיסקין כי קבלה בידי שמלחמת גוג ומגוג תתחיל בליל הושענא רבא, ובמשך שלוש שעות יהיה מצב אים ונורא, שמינו יגצלו כל אלו שישבו בסכה ויעסקו בתורה ובעבודתה.

ובאר כי על כך מבקשים אנו בחג הסוכות: "הושע נא שלש שעות", הינו שנוזה להנצל באותן שלוש שעות.

קובץ 'בית חינוך' עמ' מט

הצלת הנפש מבהלה

"הושע נא אדמה מארר... נפש מבהלה"

דרש הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל: מסמיכות הענינים בהושענא זו נראה ששכחם שה'איר' הנו המפסיד הגדול ביותר לאדמה, וה'אדם' מכלה לחלוטין את הגרן, כך הבהלה הפזיזות הנה המזיק הגדול לנפש האדם, עד שיכולה היא לפגע ולכלות את סגולות נפשו. מראש צורים פרשת יתרו

מראש צורים פרשת יתרו

מעשה בבחור נמוך קומה שהתקשה למצא את זוגו. ביום הושענא רבא קדם התפלה נגש לרב הקדוש רבי יואל מסאטמר ז"ע ובקש שהרבי יכון עליו ויעתיר בעדו בתפלת 'הושע נא'.

שמע זאת הרבי ותהא: "היכן אבקש עליך בתפלת הושענא? והבחור הגיב בתריפות: 'בה'הושענא' למען גדלך..." לשמע הדברים נתחנן הרבי וברכו מיד בחמימות.

יעימות החיים עמ' צ

מעשה אמונים ספור שבועי על אמן ותפלה

קריאת שמע ראשונה ואחרונה

על סגולת המיוחדת של ירושלים שהתבטאה בעת העליה לרגל אמרו חז"ל (יומא כא א): "מעולם לא אמר אדם לחברו צר לי המקום שאלין בירושלים", אך למשפחת ו. שהתגוררה בעיר רחובות בבנין רב קומות שלא נבנה מלכתחילה למגורי משפחות חרדיות, צר היה המקום עד מאד. הסכה הצעירות שהיתה בדירתם, לא הספיקה להם אפילו בדחק, וכך מצאו עצמם משלילים בכל שנה בחג הסוכות לכל מקום שבו הסכימו לארחם.

גם בימים המעטים שעשו בביתם נאלצו להזדקק לחסדי שכנים ומכרים בכל עת שצדו לישון או לאכל, והמצב הפך לביתי נסבל.

בעיר החרדית מצאו לבעיה זו פתרון פשוט - הוספת מרפסת מיוחדת מברזל ומעץ, אולם בעיר חלונות פזחובות ובבנין חלוני כשלהם לא היה הדבר מובן מאליו כלל ועקר.

משפחת ו. גישו בקשה שכזו לעיריה, ההתר נתן אף התנה בהסכמתם של כל דיירי הבנין, שמונה עשרה משפחות שרצו אינן שומרות תורה ומצוות.

משימת שכנוע שמונה עשרה משפחות שיסכימו 'לקשט' את חזית הבנין במרפסת ברזל 'פה' ככל שתהא, נראתה כבלתי אפשרית לכל משפחה אחרת, אף לא למשפחה כמשפחת ו. שלהארת הפנים המיוחדת שנחנה בה יצא שם למרחקים.

משפחת ו. האהיב בנעם הליכותיה את התורה והמצוות על כל רואיה בכלל, ועל כל שכניה בפרט. מתוך כך לא היה זה פלא, כאשר בזו אחר זו חתמו שבע עשרה מתוך ח"י המשפחות על התר הבניה בשמחה רבה.

כאב הראש שלה היה השכן השמונה עשר, פרופסור מבגור, גלמוד ובודד, שבשונה מכל השכנים, היחסים עמו נותרו קרירים למדי. הוא לא נהג להגיב לברכות השלום ששגרו לעברו, וגם את מטעמי השבת שהיתה גברת ו. משגרת אליו מדי שבוע היה מחזיר בנימוס.

בטרם נקש על דלתו של שכנו, נשא הרב ו. בלבו תפלה חרישית. הוא חשש כיצד תתקבל הבקשה בעיני הפרופסור ועודף הפנים...

למרבה החדס גם פניה זו נענתה בחיוב. השכן רק שאל בטון מור: "אתם צריכים את זה למצוה?" ולאשר נענה בחיוב הוציא מיד את העט המזהבת מפיוס וחתם בלא אמו ודברים.

עוד מודה לו בחם ומרעיף על ראשו ברכות, פנה הרב ו. לצאת מן הבית, אלא שאז נשמע מאחוריו קול מהסס. הוא הפנה את מבטו והפתע לשמע מפי בעל הבית את ההכרזה המפתיעה: "הרב ו., אני מקנא בך!"

מקנא - על מה ולמה?

"אני מקנא בך כי זכית לשמור את המצוות. אני לא זכיתי לך, ולמרבה הצער גם לידי לא זכו לך. בן ובת יש לי, הראשון התחתן עם גויה וידד מן הארץ, ובתי עדן יושבת בבית לששירותיה הלוכות ומלבינות..."

אחר, כמו מתנצל, תאר הזקן במירות את כל הגלגולים שעברו עליו מעודו ועד היום הזה. כיצד נדד משך כל תקופת המלחמה במרחבי אירופה וכיצד עלה לארץ ונהל את חייו בארץ מרחק מרוח היהדות.

גם מבלי שיעסק בקרובי חש הרב ו. כי לפני הזדמנות: "אינה צריק לקנא בי", אמר, "גם אתה יכול להתחיל עכשיו לקיים לפחות מצוה אחת, עדן לא מאחר!"

"מצוה אחת? נו, ניקחא", הסכים הזקן, והרב ו. הציע לו להתחיל לקרא בכל יום פעם אחת קריאת שמע.

"קריאת מה?", תהה השכן, והרב ו. שהבין כי לפניו עומד תינוק שנשבה, פשוטו כמשמעו, התחיל להסביר לו כפי שפוסקרים לחינוך, את משמעותה של מצות קריאת שמע ואת אפן קיומה.

הוא הסביר לו שיש לכסות את העינים, אך נזכר מיד שהדבר בלתי אפשרי, משום שהשכן לא יכול היה לומר ולו מלה אחת שלא מתוך הכנה. בלית ברירה הוא הסתפק בהסבר הפלגה העקרים ואפן אותו בקריאה מדקדקת מתוך הסדר.

ברגשות מערבים יצא הרב ו. מן הבית, תוך שהוא מוותר מאחוריו את הסודר חבוק בזרועותיו הרוטטות של הפרופסור הזקן שהיה אפוף בהרהורים ובדמעות.

מכאן ואילך היה הרב ו. עסוק עד למעלה ראש בהקמת המרפסת, כך שזכרון המעשה מש מתודעתו. המרפסת החלה לקרם ברזל וקרשים ושכנוים לאחר מכן עמדה במלא הדדה ותפארתה, מוכנה לתת הסכות שעמד ממש בפניה.

הלחץ של ערב החג נרגע, ובדיקו באותו הרגע שזוכר בשכנו נשמעו דפיקות על הדלת, כפתח עמדה לא אחרת מאשר אשתו של השכן, אשר בפנים קודרות בשנה על פטירתו הפתאומית של בעלה.

"באותו לילה שבו היית בביתנו", ספרה האשה לרב ו., "אבד בעלי במהלך השינה את הכרתו, ומאז ועד עתה היה מאשפז בבית החולים עד שנפטר בלילה האחרון. לא היו לבעלי מכרים רבים, וכיון שאשתה היית האדם האחרון ששוחח עמו, מבקשת אני ממך שתדאג לו ללוויה יהודית."

הרב ו. הסכים, אך יצר הסקרתו שבער בו הביאו לשאל את האשה: "אולי ראית אם בעלך קרא קריאת שמע באותו לילה לפני שהלך לישון?"

"כן!" השיבה האשה נחרצות וספרה: "מיד לאחר שיצאת מביתנו החל בעלי לקרא, בעצם לבדו, את כל קריאת שמע. אף לו זמן רב, אולם לבסוף הוא סיים לקרא את כלה."

מתי מעט אנשים היו בלוייה, כאשר כפד הרב ו. לשאת דברים; הוא ספר על הלילה האחרון שבו היה הנפטר בהכרה, והפיר את מאמר חז"ל: "יש קונה עולמו בשעה אחת", והרהר בקול:

"מי ידע איזו זכות עמד לו לנפטר לזכות ברגועי האחרונים לשוב בתשובה ולקרא קריאת שמע בפעם הראשונה והאחרונה בחייו? מי ידע - אולי מצות סכה שלה סייע בנדיבות לב, היא זו שגברה אחריה את המצוה הנפלאה שזדא מלהו אותו כעת, בדרכו לגן עדן."

יחזקאל האור' סכות ח"א עמ' שסז